

Szakonyi Károly

Janus Pannonius

Búzás Huba drámája

Van-e remény arra, hogy új történelmi dráma kerüljön színre valamelyik teátrumunkban? Talán Gyulán, a nyári játékok idején vagy a kőszegi Várszínházban. Minden lehetséges, de nincs olyan keletje, mint annak idején, Németh László, Illyés, Szabó Magda, Páskándi vagy Sütő András műveinek, amikor a történelmi dráma jószerével azt a szerepet töltötte be, mint a XIX. században. Az ezernyolcszázas években a nemzetté alakítás eszköze is volt, a szocializmus korában ugyancsak a nemzet-tudat ápolását szolgálta.

Búzás Huba azonban nem törődik a divattal, Pannonia szülöte, zsigereiben őrzi a reneszánsz kort, vonzódásában Mátyás király korához tért költői munkássága során.

Búzás Huba költő, Veszprémben él, szívesen emlegeti, hogy Bertha Bulcsu iskolatársa volt, megismerkedésünk is Bulcsu révén történt, valamikor egy balatonfüredi színházi fesztiválon. Janus Pannonius című műve a magyar történelmi drámák 2o. századi családjába tartozik, a jeles elődökhöz, mégis más, mert nem parabolát ír, nem a „lányomnak mondom, menyem is értse" szándék vezérli. A történelmi eseményeket a maguk nyerseségében akarja felidézni, látva és láttatva a humanista szellem és a politika libikókáját. Mindezt gyönyörűséges, archaikus magyarsággal, nyelvi leleménnyel, mondhatnám, költőien. Emlékezzünk, hogy hajdan a drámaírókat költőknek tartották. A mű szövege persze próza, de ez a próza át van itatva lírával. Nem is lehet ez véletlen, hiszen hőse költészetünk megteremtője, Janus Pannonius. A szerző alaposan ismeri a XV. századi históriánkat. A váradi püspök, esztergomi érsek Vitéz Jánosnak az irodalomban sokszor megidézett alakja itt szinte visszanyeri eleven valóját, ahogy kilépteti a korábbi, halovány rajzolatokból. De Szilágyi Mihály, Szapolyai vagy Újlaki Miklós és a többiek is levetkőzik történelemkönyvi alakjukat. Felvonásról-felvonásra látszik, mennyire ismeri a megidézett személyiségeket, cselekvésük okait, s bár históriai információi helyenként megtörik a drámaiságot, mégis átélhetővé teszik azokat az ezernégyszázas éveket. Sietve jegyzem meg, hogy a dia-

lógusokba sűrített narráció nem hiba, ha a mű nyomtatásban, könyvben jelenik meg. Sőt, olvastán így is megnyerheti akármely színházi ember kedvét a színre állításra. A dramaturgiai igazítások maradhatnak egy leendő bemutató próbáira. Elsősorban a dráma kezdő pillanatira gondolok, olvasás közben hálás vagyok, hogy hamarjában mi mindent megtudok, de a színpadi mű dinamikusabb kezdést igényel. Később már alig találkozom hasonlóval, nagyon is remek jelenetek zajlanak le, így azok a helyek többet elbírnak a narrációból. De a kezdésnek „be kell robbannia". Búzás Huba a XV. századba visz el bennünket, amikor (mint annyiszor!) hatalmi harcok dúlnak az országban, de a kor vezető alakjai, elsősorban Vitéz János igyekszik jó irányba terelni a dolgokat. Az oszmán veszély, ha csitult is Hunyadi János gőzelmének köszönhetően, örökösen fennáll. Vajon mennyi segítséget nyújt Európa a védekezésre? Janus Pannonius hazatér Itáliából, az ő humanista szellemére nagy szüksége van az országnak (miként lenne olyanra mindenkor, manapság is), hozza a reményét, hogy a tudomány és a művészet kigyógyítja majd a viszályokból, a véres háborúkból a világot, miközben dúl az ellentét V. László király és a Cillei-Garai-klán meg a Hunyadiak között. Átélhető izgalom, ahogy a szerző bemutatja ezt a konfliktust, Hunyad László szembe szegülését a Cilleiekkel, a felparázsló vitát egészen a Cillei-gyilkosságig, V. László esküvését majd hitszegését, a tőrbe csalt Hunyadi László lefejezését. Shakespeare-i dráma, lám vannak a mi történelmünkben is olyan súlyos pillanataink, mint az angolokéban.

A mű egyik legnagyszerűbben megrajzolt figurája Hunyadi Mátyás. Az prágai rabságból szabadult fiú rakoncátlan viselkedése nem egy galamblelkű apródot mutat, akit Podjebrád nevelgetett férjnek a lányának. Ifjú királyként sem rejti véka alá indulatait, véleménye olykor szemtelen és sértő, nevelőjével is szembe kerül, sőt Vitéz János egész körével, de döntéseiben megingathatatlan. Nem hiszi, hogy egymaga megakadályozhatna egy oszmán betörést, ezért külpolitikájával a hatalmát igyekszik gyarapítani, hogy legyenek megbízható szövetségesei. Mint történelmünkbe mindig, most is széthúzás támad, Mátyás összetűz Vitéz Jánossal, sőt magával Janus Pannoniusszal is, akit pedig magasztal és tisztelt. A dráma egyik döbbenetes csúcsjelenete, amikor heves vita és kölcsönös sértegetések közben Mátyás arcul csapja Vitéz Jánost. Janus elképed: megütötte nevelőjét! Kérjen bocsánatot! De a király konok. És pimasz megjegyzéssel távozik.

Összeesküvések, leleplezések, gyilkosságok, börtönök, kegyelmezések és bűnbánat… Mátyás ellökte magától a költőt is, kegyetlenül bünteti a többiekkel együtt, de nem lenne mégis csak nemes szellem, ha

vezeklésül fel nem felkeresné sírját, azt, ahová újratemették. Leborul emlékműve előtt, és a megtört király fohászkodik. Mátyás imája, mint egy nagy opera ária tetőzi be a drámát. (Csak zárójelben: gyönyörűséges, de ha színre kerül, a darab végén ennyit nem bír ki a néző. Sem a dramaturgia. De olvasva a helyén van, és felemelő)

Búzás Huba drámája szemléletével XXI. századi alkotás. Nem képeskönyv a múltról, hanem napjaink gondjaiba hasító mű.

Búzás Huba: Janus Pannonius
Cédrus Művészeti Alapítvány, Budapest 2022.